

Dr. M. Ali Hacı Dehâbâdî
Dr. S. Ali Huseynîzâde

İslami Açıdan Gençlik Psikolojisi

 el-Mustafa
yayinlari

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Dr. M. Ali Hacı Dehâbâdî
Dr. S. Ali Huseynîzâde

İslami Açıdan Gençlik Psikolojisi

Çeviri
Hasan Bedel

 el-Mustafa
yayınları

el-Mustafa Yayınları: 4

ISBN: 978-605-85969-3-1

T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 27932

© el-Mustafa Yayınları, 2013

Bu kitabın tüm yayın hakları,
el-Mustafa Yayınları'na aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı ya-
pılabilir, izinsiz olarak hiçbir bi-
çimde çoğaltılamaz, dağıtılamaz.

Uluslararası el-Mustafa Üniversitesi
Türkiye Temsilciliği

İslamî Açından Gençlik Psikolojisi

Eserin özgün adı:

بررسی مسائیل تربیتی جوانان در روایات

Berresiyi Mesayili Terbiyeyi Cevanan Der Rivayat

Yayın Yönetmeni

Dr. Resul Abdullahi

Yazarlar

Dr. M. Ali Hacı Dehâbâdi

Dr. S. Ali Huseynîzâde

Çeviri

Hasan Bedel

Editör

Yusuf Tazegün

Tashih ve Redakte

Dr. Fazıl Ağış

Sayfa Düzeni

İrfan Güngörür

Kapak Tasarımı

Sercan Arslan

Baskı ve Cilt

Yılmaz Basın Yayın

Topkapı / İstanbul

(Sertifika no: 27185)

Merkez Efendi Mah. Mevlana Cad. Aktaş Apt. No: 108

Zeytinburnu / İSTANBUL Tel: (0212) 664 46 40

www.elmustafa.com.tr • el-mustafa@hotmail.com.tr

İçindekiler

› Başlarken	9
-------------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

Bir Müslüman'ın Gençlere Karşı Bakışı Nasıl Olmalıdır?

› Giriş	19
---------------	----

› Birinci Konu: Bakışın Anlamı, İşlev ve Önemi	21
---	----

1. Bakışın Anlamı	21
-------------------------	----

2. Bakışın İşlev ve Önemi	22
---------------------------------	----

3. Gayr-i İslâmî Bakışta Gençlik	25
--	----

› İkinci Konu: Genç Kimdir?	30
--	----

1. Allah'ın En Güzel Yaratığı Eseri, Gençlik	32
--	----

2. Bilinmeyen Değer, Gençlik	33
------------------------------------	----

3. Gençlik Çağını Ganimet Bilmek	34
--	----

4. Gençlik Döneminden Faydalanmak, Peygamberin (s.a.a.) Duası	35
---	----

5. Dindar Genç, Allah'ın İftihar ve Kıvanç Kaynağıdır	36
---	----

6. Gençlik, Sorumluluk ve Görev Döneminin Başlamasıdır	37
--	----

7. Kıyamet Gününde Gençlik Hakkında Hesaba Çekilme	38
--	----

8. Gençliğin Çehresindeki İyiler ve İyilikler	38
---	----

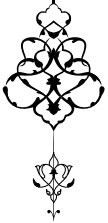

9. Güzel Ahlâklı Gençler Toplumun Gizli Hazinesidir	39	
10. Genç, İlahî Rahmet ve Lütfun Kapsamındadır	44	
› Üçüncü Konu: İslâm Dini Açısından Gençlik Çağının En		
Önemli Özellikleri	46	
1. Kolay Etkilenen ve Yetenekli Ruh Yapısı.....	47	
2. Şiddetli Ruhsal Bunalımlar	48	
3. Din ve Mâneviyatta Eğilim.....	51	
4. Fiziksel Güç ile Dolu Genç.....	55	
5. Gencin Aklî (Ussal) ve İdrakî (Anlayıp Kavrama) Yetenekleri	57	
6. Genç ve Yetersiz Bilgi, Birikim.....	58	
7. Alınganlık ve Hassasiyet	60	
8. Gencin Güzellik Arayışı ve Güzel Olma Arzusu.....	61	
9 ve 10. Gencin Birey Olma ve Sorumluluk Alma İsteği.....	62	
11. Yumuşak Kalplilik ve Esneklik	63	
12. Gencin Arzu ve Hayalleri.....	64	
› Sonuç		66

İKİNCİ BÖLÜM

Ergen ve Genç Terbiyesi (Eğitim)'ndeki Usul ve Yöntemler

› Giriş	69
› Birinci Konu: Tasvip Edilen Davranışların Ortaya Çıkma ve	
Güçlendirilmesi Usulü	71
1. Fikir ve Gidişat Birliği.....	71
2. Dolaylı Yöntemlerin Doğrudan Yöntemlere Önceliği	74
3. İyi Niyet	77
4. Olumlu Düşünce.....	79

İÇİNDEKİLER

5. Sevgi ve Mahabbete Dayanan Eğitim.....	80
6-7. İşbirliği ve Sorumluluk Vermek.....	84
› İkinci Konu: Olumsuz Davranış, Duygu ve Bakış Açısının Düzeltilmesine Dair Usuller	
1. Haklı ve Mantıklı İhtiyaçların Karşılanması.....	89
2. Az ve Öz Sınırlama ile Kontrol ve Hidayet Etmek.....	93
3. Kendini Kontrol Etmek ve İç Denetime Özendirmek	94
4. İyiliği Emredip, Kötülükten Menetmek Kültürünün Özellikle Aile İçerisinde Yaygınlaştırılması.....	97
a. İyiliği İsteyen Nasihatler	99
b. Olumsuz Davranışlar ve Sonuçları Hakkında Bilgilendirmek	102
c. Yoldan Çıkışların Oyun ve Hilelerine Karşı Bilinçlendirmek.....	104
d. Pozitif Tedavi Metodu, Olumlu ve Doğru Davranışların Ortaya Çıkarılıp Takdir Edilmesi	106

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Gençler İçin Eğitim ve Öğretimin Kapsamı

› Giriş	111
1. Kendini Tanımak.....	112
2. Toplumsal, Medeni Kuralların ve Toplumdaki Diğer Fertler ile Olumlu İlişkiler Kurmanın Öğretilmesi.....	115
a. Büyükler ve Yaşlılar ile İletişimin Öğretilmesi	116
b. Yaşlıların Deneyim ve Tecrübelerinden Faydalanmanın Öğretilmesi	118
c. Büyüklerin Davranışlarından Örnek Alınmasının Öğretilmesi	118
3. Toplumsal Olaylara Karşı Bilinçli Bakış Açısı Kazandırmak	120
4. Gerekli Bilgi ve Eğitimlerin Fiziksel Güç ve Sağlığın Olgunlaşması İçin Gösterilmesi	122
5. Ebeveynler ile İlişkilerin Düzeltilmesine Dair Gereken Eğitim.....	124

6. Gençlerin Dinî Tanıma ve Mânevî Yönden Yetiştirilmesi Eğitimine Özen Gösterilmesi.....	134
a. İslâm hukuku ve fikhî açıdan olması ve olmaması gerekenler (Vacibat ve Muharremat).....	135
b. Müstehap ve mekruhlara öğretilmesi.....	136
c. Din ve dindarlık terbiyesinin temellerinin öğretilmesi	137
d. Kur'ân okumanın öğretilmesi.....	139
e. Din inancı ve bilgilerinin öğretilmesi.....	140
7. Ahlâkî Kural ve İçeriklerinin Öğretilmesi.....	141
8. Cinsel bilgilerin öğretilmesi.....	147

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Rivayetler Mecmuası

› Birinci Konu: Gençliğin Önemi ve Değeri.....	157
› İkinci Konu: Gençliğin Özellikleri.....	163
› Üçüncü Konu: Gençlerin Eğitimi Metodu (Usulü)	180
› Dördüncü Konu: Gençleri Eğitme Yöntemleri.....	197
› Beşinci Konu: Gençlerin ve Ebeveyn (Anne ve Baba)'lerin Sorumlulukları.....	213
› Altıncı Konu: Toplumun Gençlere Karşı Genel Bakışı.....	217
› Yedinci Konu: Gençlik Öğrenim Programının İçeriği.....	219
› Sekizinci Konu: Eğitimin Sınırları.....	221
› Dokuzuncu Konu: Nefsin Gençliği	228
› Onuncu Konu: Genç Eğitiminde Zararların Tanıtımı	230
› Kaynaklar	241

Başlarken

Ettikçe artış eğilimi gösteren intihar, yaralama, öldürme, cinayet, kapkaç, terör ve global savaş tehlikesi gibi modern çağla birlikte azgınlaşan insanın varlığını tehdit ve yok etmeye yönelik eylemlerin dayatması ile birlikte din ve ahlak eğitimi, hem akademik hem de pratik anlamda yeniden insanlığın gündemine girmiştir. Özellikle gençler arasında İslamiyet'e ve manevi değerlere karşı büyük bir ilgi duyulmaya başlanılmıştır.

Dikkatinin kendine yöneldiği gençlik döneminde, ruh ve bedenden oluşan varlık yapısının farkına varan genç, içinde bulunduğu dünyanın sınırlılıklarına takılmadan kendini yerli yerine konumlandırabilmesi için, aşkın ve insanın varlık özülüyle örtüşen evrensel değerler sistemine ihtiyaç duymaktadır. Fakat gençlik dönemindeki hakikat özlemi ve anlam arayışı, maddi değerlere ve haz kültürüne dayalı modern dünyada imkânsız gibidir.

İslam dini ve önderleri gençlere çok ehemmiyet vermiş, yüce insani kemallere gençlik döneminde ulaşılabilirliğini hatırlatarak, özel bir eğitim metodu sunmuştur. Zira İslam'ın vazgeçilemez temel esaslarından biri "Nesil güvenliği"dir. Eşsiz bir hayat nizamı olan İslam, ortaya koyduğu "Akıl,

din, can, mal ve nesil güvenliği” kuralı ile insanlık için asla vazgeçilemez olan bu beş temel unsurun korunmasını kesin bir dille emretmiş, bunun temini için kesin hükümler koymuştur.

“Yepyeni bereketli bir nesil” yetiştirme göreviyle yükümlü Peygamberimiz ve Masum İmamlar zulüm, baskı, çirkef asrı olan karanlık Cahiliyet Döneminde, dikenler ve ayrık otları arasında gerçekten gül gibi tertemiz pırıl pırıl bir nesil yetiştirmişlerdir. On dört masumun hepsi hayatlarını gençlere adamışlardır. Onlar, rahmet insanları olarak gençlere sonsuz sevgi, şefkat ve hoşgörü ile muamele ediyorlardı. Allah Resulü’nün getirdiği yüce dinin iman, cihad, takva, ihlâs, ilim, ubudiyet ve medeniyet anlayışı özellikle gençlerde derhal yankısını buluyordu. Gençler, İslâm’ı kabul etmeye yaşlılardan daha yakın idi.

Hidayet önderlerinin bu görevi aynı şekilde eğiticiler içinde geçerlidir, mürebbiler nesilleri mahir birer usta gibi inşa etmelidir. Psikolojik ve sosyolojik zemine münasip bir yapılanmaya gitmelidir. Ayakları yerden kesilmiş his ve hevesleri birer fikir gibi algılayarak tatbik sahasına koymaya kalkışmamalıdır.

Bu husustada bizlere en güzel örnek olacak hiç şüphesiz masumlardır, onların hadisleri, siyreleri ve sünnetleri gençlerin psikolojilerini anlamada, davranışlarımızın nasıl olması gerektiğinde bizlere yol gösterecektir.

Elinizdeki kitap; eğitim bilimleri, ilahiyat, İslâmî ilimler ve İslâmî eğitim ve öğretim bölümlerindeki öğrenciler için kaynak kitap unvanıyla hazırlanmıştır. Umulur ki üniversite camiasının dışında konuya ilgi duyan başkaları da bu kitaptan faydalanırlar.

Değerli üstadlar ve görüş sahiplerinden bizimle işbirliği yaparak, bize yol gösterip önerilerde bulunarak yapıcı eleştirileriyle bu eserin eksikliklerinin giderilmesi ve toplumun

ihtiyacı olan konularda başka eserlerin hazırlanması hususunda yayınevimize yardımcı olmalarını rica ediyoruz.

Son olarak araştırma bu eseri telif eden sayın yazarlara, Türkçe'ye kazandıran çevirmenimize, editörüne, yayına hazırlayanlara Yayınevimiz adına teşekkür ederiz.

el-Mustafa Üniversitesi Türkiye Temsilciliği
el-Mustafa Yayınları

Önsöz

Gençlerin terbiyesi (eğitimi) konusunun bütünü ile ilgili, onun ilkeleri, konunun analizi ve sentezini Mâsumlar'ın (a.s.) sözleri ekseninde yapmaktan, o kadar çok bilgilerden dolayı, İslâm'ın terbiye (eğitim) düşüncelerinin açıklanmasında çeşitli yöntemler ve eğilimler göze çarpmaktadır. Modern çağdaş görüşlerin projeleri ile eğitim ve öğretim örnekleri ve uygulamaları dinî metinlerden göstermek için bazıları sadece kendi eğilimlerini daha çok yüzeysel yollara ve dinî öğretilere atıfta bulunurlar; ancak bunlar az inceleme ve açıklamalar yoluyla çalışmış olurlar. Bazıları da kendi konularını genelin ve örfün (bilinen geleneklerin) ötesinde kendi uzmanlık ve detaylı görüşlerinden derin bilimsel ve delillerle önemli mesafe getirmektedirler.

Bu kitapta, diğerlerinden farklı olması gerektiğinden İslâmî eğitim konularındaki projeyi göstermeye yöneliktir. Elbette mükemmel yeni bir çeşit yöneliş getirmek iddiasında değiliz; ancak söz, konusundan dolayı, yani çocuk ve ergen yönünden bir yenilik getirmekteyiz. Aşağıdaki bilgiler projemize açıklık kazandırmaktadır:

Bu kitapta hâkim olan asıl yöneliş, dinî metinlerden alıntılar ve ilki tamamen kapsayıcı miktarda konuya bağlı yorumları dinî metinlerden alınarak yapılan çalışmadır. Burada sırasıyla ilgili konuda ilgili "alıntılar" rastlanır. Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda gerekli ve beğenilmiş olanlara bakılmamıştır. Bu işin anlaşılmasında dikkat çekmek amacıyla dinî olmayan metinden anlama bir görüş yüklemek olsa da dinî metinlerden,

rivayet edilen hadislerden oldukça çok kullanılan deliller yer alır. Elbette, şüphesiz; araştırma ve inceleme sırasında bu delillerle dikkati çeken fikhî ve hadis rivayetlerine dayanan konular ortaya çıkmaktadır; usulden ve geçerli kaidelerden anlaşılması için ilk ihtiyaç olan içtihadı dayanan rivayetlerden yararlanılmıştır; ancak anlaşılması için gerekmeyen her çeşitten zayıf ve itibar edilmeyen hadisleri her ne kadar gönülde yer etmiş olduğundan dinî unvanıyla okuyucuya gösterildi. Dinî yöntemlerden gençler faydalanabilsin diye bunları gösterelim dedik. Bundan sonra hadislerin neye bağlı ve irtibatları, dinî tarzların delillerini düzenleyelim. Burada tarz ve kural, hadisin anlaşılmasıdır ve elbette burada belirtilen her bir tarzın dışında olan tarz hatadır. Sonuçta bu uygulama da sonuçta biçim ve zorluklara açıklık getireceğini arz edelim.

Ancak, eğer az da olsa şüpheli konular üzerinde durulması olmuşsa, bu konunun önemi ve zarureti hakkında ilmî havza olan medrese çevrelerini ilgilendiren öz konularından olmasına rağmen şimdiye kadar ciddi ve buna uygun çalışmaya yönelme görülmemektedir.

Toplum, ülke nüfusunun oldukça çoğunu genç ve öğrenciler teşkil ettiği için bunlara cevap verecek programlar yapmaya zaruri ihtiyaç duymaktadır. Onların eğitimi ve hidayeti (yol gösterilmesi) için bunun yapılabilmesi, ülkenin en asli konularından biri olarak kararlaştırılmıştır. Şüphesiz, gençlerin işleriyle ilgili konularda İslâmî fikirlerden elde edilen bilgilere dayalı sağlıklı programlar ve yöntemler, buna uygun eğitim ve kültür politikalarını yerine getirmeye uygulamalar, gençler için bilgi ve kültürde zenginlik kazandırmasından dolayı faydalı ve kârlı olur.

Bu kitapta istenilen şey iki kısımda gösterilecektir:

Birinci Kısım; “Gençlerle İlgili Rivayetlerin Tahlili” gençlerin ve ergenlerin eğitimini kapsamına, masumlardan rivayet edilen haberlere ve onlarla bizim elde ettiğimiz anlamlarla mantıkî bağ kurmakla düzenlenmiştir. Bu kısmın konuları üç bölümde gösterilmiştir:

Birinci Bölüm: “İslâm’ın Genç Bakışı” projesi olmaktadır. Bu konuda gençler ve gençlik nitelikleri hakkındaki dinî metinlerden yararlanılarak açıklamalarda bulunulmuş ve gençlik çağını ilgilendiren sözleri göstermekteyiz. Çalışmamız, İslâm’ın gençle ilgili bakışımı göz önüne sermektedir.

İkinci Bölüm'de "Gençliğin Eğitiminde Usul ve Yöntemler" dinî metinlerdeki görüşlere göre araştıma yapılarak düzenlenmiş iki grup usulde ele alınmıştır:

Birinci Gruptaki usul, gençliğin gidişatı ve hasletleri yönünden iyi ve doğru inançlara ait bilgilendirmeyi göstermekte olan gençlerin hidayeti (doğru yolu gösterme) makamındadır.

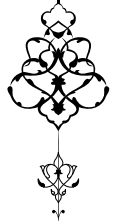
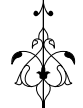
İkinci Grup usul, uygun olmayan fikirlerden ve gidişatın engellenmesi konusuna dikkat edilerek bakılması ile kararlılığın edinilmesi makamındadır.

Üçüncü Bölüm: Gençlerin uygunsuz fikir ve eylemlerinden elde ettikleri durumların sorularına karşı soruların uygun ve kararlı olmaları için gereken cevapları teşkil eder. Gençlerin eğitilmesi ile ilgili verilmesi gereken bilgiler "Gençler İçin Eğitim ve Öğretimin Kapsamı" adı altında gösterilmiştir. Burada altı prensip kapsamında çeşitli boyutlarda insanın eğitimindeki sözler, bu bölümün içeriğinde, gözler önüne serilmektedir.

İkinci Kısım'da Gençlere ilişkin rivayetlerin tümü ele alınarak "Rivayetler Mecmuası" adı altında toplanmıştır. Bu rivayetler Arapça'dır ve anlaşılması için Farsça'ya tercüme edilerek bu delillere uygun olanları yapabilsinler diye onlardan garantili ve gerekli olanlar gösterilmektedir.

Bu nâciz çalışma, İslâm'ın gösterdiği terbiyeden ergen ve gençlerin ilgileneceği sözlerden yer verilmesiyle dostların da istifade etmeleri için meydana getirildi. Bundan Hazret-i Bakıyyetullahi'l-Âzam'ın kabul buyurması ümidi ile yapılmıştır.

Muhammed Ali Hâciâbâdi
Seyyid Ali Huseynîzâde
19 Nisan 2004

Birinci Bölüm

Bir Müslüman'ın Gençlere Karşı Bakışı Nasıl Olmalıdır?

Giriş

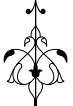
Bizlerin, gençlere karşı takındığımız hâl ve hareket, tavır ve davranışlarımız, onlara karşı olan hislerimizin tümü, onlara olan bakış açımızdan kaynaklanmaktadır. Bizlerde var olan bu bakış açısı ve tutum, birçok âdet ve çeşitli kaynaklarla şekillenmiş olan ideoloji ve inançlar doğrultusunda ortaya çıkmıştır.

Hayat okulu olan İslâm dini, bizlere bu âlemde var olanlara karşı oldukça zarif ve özel bir bakış açısı sunmaktadır. “Halifetullah” yani Allah’ın yeryüzündeki halifesi olma hasebiyle insan, diğer tüm canlılara nazaran üstün ve seçkin bir yere sahip olmuş ve hatta meleklerden de üstün olup, onların secde ettiği varlık olagelmiştir.

İslâm dininin insana ve onun hayatına olan genel bakış ve nazarı, onun çocuğa, ergenlik çağında olana, gence veya yaşlıya olan bakışı ile aynıdır. Bizim, İslâm dininin görüşlerine âşina olup, bu mektebin insan hakkında ortaya koyduğu öğretisi ve ideolojileri, aynı zamanda insanın hayatındaki her evresinde ortaya koyduğu genel düşüncelerini bilmemiz, zamanımızın ciddi ve bir o kadar da zaruri meselelerinden biridir. Buna göre, insanın kendini mânevî açıdan geliştirme yetisinin dışında, hangi yaş grubundan olursa olsun diğer insanlara karşı da birçok özel vazife ve sorumluluklara sahiptir. İşte insan, bu gibi vazife ve sorumlulukların üstesinden ancak İslâm dininin bizlere sunduğu kanun ve kuralları öğrenip, bunları kendi hayatına yansıtarak gelebilir.

Bu bölümde değinilecek konular ise; Masumlar’ın (a.s.) yaşam ve sözleri ile İlâhî ayetlerin çizdiği yol doğrultusunda İslâm dininin çocuk ve gençlere bakış açısı ve tutumu incelenecektir. Bu bölümde, tutum ve

onun işlevleri hakkında kısa bir açıklamadan sonra ilk önce yine kısaca gençlere İslâmî çevrelerin dışında kalan kitlelerin bakış açısı ve bunun ardından gelecek iki konu ise; İslâm'ın gençliğe bakışı konu edilecektir. Bu konulardan ilki çocukluk ve gençlik dönemlerinin İslâm dini için ne denli değerli ve önemli olduğunu anlatırken, bir diğer konu ise, bu iki dönemin kendine özgü özellik ve ayrıcalıklarını da bizlere sunacaktır.

Birinci Konu: **Bakışın Anlamı, İşlev ve Önemi**

1. Bakışın Anlamı

Bonu “*Tutum*” hakkında olduğunda, belirli kişi, grup, fikir veya nesnelere karşı takınılan yahut bazı durumlarda gösterilen olumlu ya da olumsuz tepkilerin içerisinde bulunduğu eğilim akla gelmektedir. Ama yalnızca bunlarla da sınırlı değildir; duyu ve hislerin (duyguların) olumlu ya da olumsuz bir şekilde tepkide bulunma eğiliminde belirlenmesi söz konusu edinilen şeydir “tutum”. Genellikle Sosyal psikolojinin merkezî kavramlarından biri sayılan tutum (attitude) kavramı, belirli bir sosyal obje konusunda bireylerde mevcut olan üç unsuru; yani bilişsel, duygusal, davranışsal yanları taşıyan eğilimleri ifade etmektedir¹.

Bu yüzden, bir şahsın ya da ideolojinin insana bakış açısı ve tutumu yalnızca o şahıs ve ideolojinin görüş ve öğretilerinin insanın mahiyet, hüviyet ve ne olduğuna değil; insana olan hissiyat, duygu ve ona olan yakınlık, samimiyeti ya da nefret ve soğukluğunu da yansıtır. Kısaca, belirli bir objeye ilişkin olumlu veya olumsuz duyguların eşlik ettiği bilişlerin bellekteki temsilini kapsamaktadır.

Şüphesiz, yukarıda belirtilen bu üç unsur; bizlerin tutumunu, yani, ilişkin olduğumuz tüm obje ve durumlara karşı tepkilerimizi etkiler ve aynı zamanda bu tutum, bizi o ideolojinin temel öğretileri içerisine de sokabilir.

¹ Kerimî, Yusuf; Sosyal Psikoloji, s. 295.

Maalesef, İslâm açısından gençlik araştırmalarında bu mesele, bu güne kadar hakkıyla yerine getirilemedi ve hatta elimizde bulunan bu kitapta anlatılacağı gibi, şimdiye kadar bu konuya derinlemesine bakılmadığını iddia edersek abes kaşmaz, abartmış olmayız. Gençler üzerine yapılan araştırmaların geneli ya parça parça olmuştur ya da davranışları baz alınarak kaleme alınmıştır.

2. Bakışın İşlev ve Önemi

Bizim inancımıza göre, İslâmî değerler açısından, özellikle de eğitim konularında oldukça önem arz eden bir konu, tutumun nasıl bir açıya sahip olduğudur. Buna göre, İslâm'ın çocuk ve gençlerin mizacına ne denli uyum sağlayan eğitim konularından başka, bu eğitim unsurlarını açıklayabilir veya İslâm toplumu içerisinde yaygın olarak tatbik edilen yanlış eğitim yöntemlerini eleştirebiliriz. Örneğin; İslâm dini açısından evlat, cennet çiçeklerinden bir çiçek ve Yüce Yaratıcı'nın güzel bir hediyesidir. O zaman, kolaylıkla bu düzene ait diğer unsurları sıralaya biliriz; aynı şekilde, evlada karşı olan mahabbet ve sevgi, çocuğun hâlet-i ruhiyesine uygun olma koşuluyla bazı istisnai ve gerekli durumlar dışında onu incitecek hareket ve sertlikten uzak durma veya çocuklara kalan miras meseleleri gibi hukukî ve fikhî konuları sayabiliriz.

Dikkatlice incelenecek olunursa; bilinçsiz bir şekilde zihinlere yerleşmiş olan “henüz buluğ çağına ermemiş bir çocuğun mirasta hakkı olamaz” söylemi, İslâm'ın öngördüğü bu miras alma hakkı ilkesini yok sayamaz. Çünkü onlar bu hükümden kendileri için herhangi bir pay ve yararlanma elde edememektedirler. Müfessirler şöyle yazarlar: ““Miras taksimi olarak adlandırılan “Sehmü'l-irs” **وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوُلْدَانِ**” (mustâzaf (âciz, zavallı) çocuklar ve öksüzler)² ayeti nazil olduğunda, bazı Araplar hiddetlenerek Allah'ın Resulü'nün (s.a.a.) yanına gelerek ve şöyle dediler:

² Nisa/127 :Kadınlar hakkında senden fetva istiyorlar, de ki: “Allah, size onlar hakkı -daki fetva hükümünü veriyor ve kendilerine yazılmış olan (vacibolan) miras haklarını vermediğiniz ve kendileriyle evlenmek isteyip almadığınız öksüz kadınlarla, mustâzaf (âciz, zavallı) çocuklar ve öksüzlere karşı adaleti yerine getirmeniz hakkında işte size Kitap'ta okunan hüküm. Allah, yapacağınız her hayrı hakkıyla bilendir.”

“Ey Allah'ın Resulü! Henüz aklı hiçbir şeye erişmeyen, bâliğ olmamış çocukların mirastan hak alması mı gerekmekte?!” Peygamber Efendimiz (s.a.a.) şöyle buyurdu: Bu ilâhî bir emirdir, başka bir şey değildir”.³

İslâm dininin yeni nesle verdiği değer ve önem tahlil edildiğinde, hiçbir zaman çocuk ve gençlerin üst yaş gruplarıyla eşit tutulmadığını ve bunları bir çeşit ayrı tuttuğunu görebiliriz. Cezalandırma sistemi de bu şekildedir; örneğin küçük ve henüz ergen olmamış bir çocuğa, uygulanan ceza, aile içerisinde çocuğa uygulanan azarlama ve göz korkutmadan ibaretken, aklı başında bir yetişkin veya olgun bir şahsa uygulanan ceza daha farklı ve bedenine uygulanan kırbaç ve darbe olarak görülebilir. Ama yetişkin bir kişiye kıyasla aynı suçun cezası buluş çağına ermemiş bir çocuğu azarlamak ve tembihten öteye geçmez. Buluş çağına erişmemiş bir birey, yaptıklarından ötürü cezaya tabi tutulmaz.⁴

Gençlere karşı İslâm'ın öngördüğü yargı sistemi bir hayli kolay ve hafifletici yöndedir. Çünkü gençler, toplumun paha biçilmez sermayeleridir ve bu sermayenin korunması için de elden geldiği kadar onlara karşı ypratıcı ve can yakıcı cezalardan kaçınılmalıdır. Nitekim amaç, onları toplumdan dışlamak değil, bilakis onları sosyal yaşam ile içtimaî bir birey hâline getirmektir.⁵

Tutumlar konusunun en önemli ve en can alıcı nokta ise; çocuk ve gençlerin hâlet-i ruhiye, duygu, yaklaşım ve hisleri konusunda İslâm dininin en doğru tutumunun ne olduğunu ve onlara nasıl davranılması gerektiğini incelemektir. İşin özü, bizim burada yapmak istediğimiz şey de zaten bizlerin bu nesle nasıl bir tutum ve bakış içerisinde olduğumuzu, onların gelişmesi ve mânevî boyutta ne denli yükselmesini sağladığımızı görmektir. Gençlerin toplum içerisindeki konum, görev ve etkilerini, bizlerin onlardan olan beklentilerimizin aydınlığa kavuşması; toplum, din,

³ Hurru'l-Âmilî, Muhammed bin Hasan; Vesâilu's-Şîa, C.17, s.588.

⁴ Bu konu hakkında bakınız; Caferî, Muhammed Taki; Resâil-i Fikhî, İslâm Huk - kunda, Suçlu Çocuklara Karşı Toplumsal Sorumluluk, Keramet Yayınları, Birinci Baskı, Tahran, 1998, C.1,s. 269-270.

⁵ Aktarılan rivayetlerde Emîru'l-Mü'minin Ali bin Ebu Talib'in (a.s.) hırsızlık yapmış bir genci sırf Bakara suresini bildiğinden ötürü affettiği geçmektedir. Emîru'l-Mü'minin ona şöyle buyurdu: “Kur'an surelerinden bildiğin var mı?” Genç: “Evet, Bakara suresi” dedi. Hazret de: “Seni Bakara suresi yüzü suyu hürmetine bağışladım!” diye buyurdu.

ahlâkî değerler, aile vb. konularda alacağı görev ve sorumlulukların sınırlarının ne olacağını açığa çıkartmak, hayatın kaçınılmaz gerçeklerine karşı hazırlanması veyahut onları bu sorumluluklardan kaçırarak ve nefret etmelerine sebep olan nedenleri bulmaktır. Kısaca; çocuk ve gençlerin nasıl bir hüviyete sahip olmaları ve ayrıntıları hakkındadır.

Bugün ve yarının dünyasını ve aynı zamanda toplum içinde vuku bulacak olayların belirleyicileri gençler olduğundan ötürü; yarınlarımızın yaşanabilir olması için onlara karşı tutumumuz oldukça önemlidir. Aynı şekilde bir gencin sosyallik, toplum içerisinde kendisine ait görevleri ifa etmesi, toplumsal yaşamda öngörülen kanun ve kurallara riayet etme, kültürün ve adetlerin yaşaması için çabalaması ve öngörülen yaşa geldiğinde dinî sorumluluklarını yerine getirmesi, toplumun ona bakış açısı ve tutumunun bir mahsulüdür. Ya da bunun tam aksi düşünülduğünde, meselâ bir gencin asosyal olması, kendi toplumunu yerip, aşağılaması, toplumsal ödevlerinden uzaklaşıp, dinî ve kutsal olduğu kabul görülen değerleri ayakları altına alması da yine toplumun ona karşı bakış açısı ve tutumunun bir getirisi dir.

Elbette bu yukarıda anlatılanlar bir bireyin kendini yönetemeyeceği, ferdi olarak bir kemal ve olgunluğa erişemeyeceği mânasını taşımamaktadır. İnsan, illâ da bir toplumla birlikte yaşamak zorunda değildir, ama şu gerçeği de göz ardı etmemek gerekir ki; toplumun bir birey üzerinde kimlik ve şahsiyetinin belirlenmesinde oldukça fazla bir payı vardır. Bunun yanı sıra onun istek ve iradesini de etkilemektedir. Zaten, bu yüzden, toplum ve bireyi birbirinden ayırmak oldukça zordur.

Aslında gençler, kendilerini başkalarının onlara karşı gördüğü inanç, duygu ve davranış aynasında görmektedirler. Bir gencin hüviyetini kazanması ve kendine olan düşünceleri toplumun, özellikle de ana-babanın, kendi akrabalarının, arkadaşları arasında olan samimi ilişkilerin, o gencin önüne serilen imkânlar ve omuzlarına yüklenen toplumsal sorumlulukların, onun diğerleriyle ortak hareket veya rekabet etme yetisine kavuşması, ona karşı izlediği tutumla oldukça ilintilidir.⁶

⁶ Latifâbâdi, Hüseyin; Ergen ve Gençlere Uygulamalı Gelişim Psikolojisi, Tahran, 2001, 6. Bölüm.

Bir toplumun genelinin çocuk ve gençlere olan tutum ve bakışı, o denli önemli ve tesirlidir ki; hatta o toplum içerisinde çıkan araştırmacı ve bilgili insanları dahi etkisi altına alabilmektedir. Elbette araştırma ve incelemede bugünün şartlarının o kadar ilerlemiş olmasına rağmen, gerçeğin peşinde olanlar dışında hemen hemen birçok araştırmacı, kendi düşüncesini ispat peşine düşmektedir. Ancak işin özü şu olmalı; bir araştırmacı, bir muhakkik acaba ne derece kendisini bu araştırma yaptığı sürece, doğumundan bu yana, içerisinde bulunduğu kendi toplumunun etkileri altında kalmadan, içine işleyen duygular ve kendisine öğretilen öğretilerden arınmış olarak bir araştırma yapabilir ki?!

Hatta bundan daha da ötesi, günümüz araştırmacılarının rolü; siyasî, eğitim, kültür ve araştırma olarak toplumun genelinin gençlere karşı tutumunu etkileyecek ve değiştirecek bir konuma sahiptirler. Eğer, bu tutumlar gerçekten de uygun ve doğru değilse, çocuk ve gençlerle oldukça basit ve yapay bir bağ ortaya çıkacaktır. Böyle bir durumda da toplumun büyük bir yüzdesini teşkil eden bu gençlerle hem toplum hem de devlet arasında kopukluk olacak, belki de zıtlıklar, çatışmalar, kültürel yıpranmalar ve en sonunda da pesimist, kötümser bir camianın ortaya çıkmasına yardımcı olmuş olacaktır!

Bu elimizde bulunan araştırmada, kutlu İslâm dininin gençler ve gençliğe olan tutumunun bir kez daha ve dikkatlice değerlendirilmesi yapılmakta, faydalı olması düşüncesiyle, aynı zamanda diğer tutumlarla da bir nevi tatbik ve mukayese edilmektedir.

3. Gayr-i İslâmî Bakışta Gençlik

Çocuk ve gençler hakkında oldukça eski dönemlerden bu güne kadar yapılan araştırmaların metinlerini incelediğimizde toplumun bu kitlesine karşı her zaman önyargı ve kötü bir yaklaşım olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Bu tutum doğrultusunda çocuk ve gençler tasvir edilirken karşımıza şöyle bir karakter çıkarmaktadır; faydasız, gelenekleri hiçe sayan, bozguncu, başına buyruk, asi, isyankâr ve kirlenmiş olarak veya elle tutulur bir tarafı olmayan bireyler olarak resmedilir. Şimdi burada gençlere karşı bu tutum ve bakış açısına birkaç örnek vereceğiz;

“Horace” lakabıyla anılan ve M.Ö. 8. yılda yaşamış olan Sezar’ın evlatlık vârisi Augustus döneminin en önemli Romalı şair ve hatibi Quintus Horatius Flaccus şöyle der;

“Atalarımızın döneminden daha kötü bir dönemi babalarımız yaşamıştı. Biz de onların çocukları olduğumuza göre onlardan daha kötü ve bozguncu bir dönem yaşayacağız ve bizlerin dünyaya getireceği çocuklar da bizlerden daha bozguncu olacaklardır.”⁷

Amerikalı psikolog Carl Rogers ise 1939 yılında kaleme aldığı “Sorunlu Çocukların Psikolojisi” adlı eserinde şunları dile getirmekte;

“Sokrat, kendi zamanında yaşayan gençleri şöyle anlatmakta: “Onlar anne ve babalarına hizmet edeceklerine, aynı asi azgınlar gibi kendilerine nimet verenlere saygısızlık yapmaktalar” ve başka bir yerde de şöyle der: “Gençler düşünmekten yoksun varlıklardır. Bakın, hatta anne-babaları veyahut büyükleri odaya girdiğinde yerlerinden kalkmayı bile düşünmezler. Konuşma esnasında da muhataplarına edepsizce söz söyler, sofradaki yiyecekleri, sanki bir tek kendisi varmışçasına, hırsıyla birbirinin elinden kaparlar. Ayaklarını birbiri üstüne atar ve öğretmenlerine karşı da oldukça acımasız olurlar.”⁸

Sümerlerin en önemli şehirlerinden biri sayılan ve Tevrat’ta da Hz. İbrahim’in (a.s.) doğduğu yer olarak adlandırılan ve modern Irak’ın Basra eyaleti içerisinde bulunan Ur şehrinde İ.Ö. 3500 yıllarından kalma eski bir levhanın üzerine şu sözler kazınmıştır:

“Eğer kendi genç nesillerimize istedikleri gibi hareket etme yetkisi verirsek, o zaman kültür ve medeniyetimiz yok olmaya mahkûm olacaktır.”⁹

Cahiliye devri Araçlarının da çocuk ve gençlere karşı tutumları da bir hayli yanlış ve zararlıydı. Allah’ın Resulü (s.a.a.) ve Ehl-i Beyt’in (a.s.) çabaları da, bu yanlış tutumu düzeltme ve ıslah etme yolundaydı.

⁷ Mu’iri Muhammed Tahir; İyi Çocuklar Kötü Eğitim, Tahran, 2003, s.416.

⁸ Latifâbâdi, Hüseyin; Ergen ve Gençlere Uygulamalı Gelişim Psikolojisi, Tahran, 2001, 2. Bölüm, S. 184.

⁹ Taleban, Muhammed Rıza; Genç Öğrenciler Arasında İman ve İsyan, Tahran, 2004, s.3.

İslâm kaynaklarında bu konuyla ilgili birçok örnek olmasına rağmen bizler yalnızca bir tanesini dile getirip, yetineceğiz; İslâm dininin ilk dönemlerinde yaşamış, Arap büyüklerinden Hasan-i Basrî bir gün şöyle demişti;

“Çocuk ne de kötü bir şeydir! Eğer yaşarsa eziyet ve huzursuzluk kaynağı, eğer ölürse hayat, bizleri yok olmakla tehdit eder.”¹⁰

Hasan-i Basrî'nin bu sözleri İmam Zeynu'l-Âbidîn'in (a.s.) kulağına gelir. İmam (a.s.) şöyle buyurur:

“Vallahi bu ne büyük yalandır böyle! Çocuk ne de güzel bir şeydir! Eğer yaşarsa ana-baba için devamlı dua eden, hazırda bekleyen bir duacı ve eğer ölürse, onlar için önceden yollanmış şefaattir.”¹¹

Genellikle psikologların bu döneme verdikleri isimler de, ileride değişeceğimiz üzere bir hayli ilginç ve menfi isimlerdir. Zaten böyle bir çeşitliliği, İslâm dini ile diğer ekollerin arasındaki farkı da bu isimlendirme konusunda rahatlıkla göreceğiz.

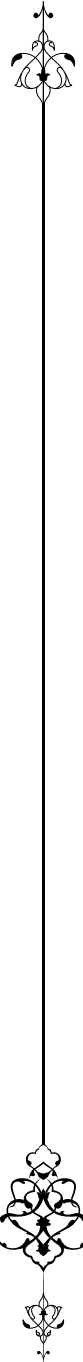
Ama maalesef, Batı dünyasından alınıp, çevirisi yapılan eserlerin yanı sıra, kendine güvenini yitirmiş bir toplum olarak bizler, Garb'ın ilmini kendimizinkinden daha yüksek gördüğümüzden, yakın dönemlere kadar psikolog ve gençler üzerinde çalışanlarımızın zihniyeti, onlara karşı tam olarak menfi demesek bile müsbet de değildi.¹²

Elbette, Batı dünyasının çocuk ve gençler üzerine yaptığı araştırma ve kazandığı deneyimler, bu konuda bizler için de yeni bir çığır açıp, onlara karşı farklı bir bakış açısına kavuşmamızı sağlamış ve bu eserlerin sayesinde de yeni bilgi ve yararları ulaştırmıştır. Ama öncelikle, Batı'nın bu konuda vardığı sonuç ve ortaya koyduğu bilgilerin önemli bir kısmı, İslâm dininin çocuk ve gençler için öngördüğü psikolojik yaklaşımlarla uyuşmamakta ve ciddi sıkıntılara gebe kalmaktadır. İkinci olarak da; Garp âleminden yapılan çevirilerin hemen hemen hepsi, tahlil edilip, eleştirilmeden İslâm dünyasına girmiştir.

¹⁰ Nuri, Hüseyin; Müstedreku'l-Vesâil, C.2, s. 389.

¹¹ Meclisî, Muhammed Bâkır; Bihâru'l-Envâr, C. 82, s.132.

¹² Bu konuda yararlı bilinecek eserlerden birisi de; Latifâbâdi, Gençlerde Gelişim Psikolojisi, C.1, s.81.

Gençler ve çocuklar konusunda bizim araştırmacılarımızın da genel düşünce yapısı, aynı Batılı meslektaşları gibi şekillenmiştir. Araştırmacı ve yazarların, İslâm dininin o derin bakış açısına vâkıf olamamaları ve dinî konuları bir hayli hafife alıp, önemsememeleri, bunun yanı sıra, din ile iç içe olan toplum ve öğretim merkezlerinin bu konudaki vurdum-duymazlıkları, konunun tam, derinlemesine ve ikna edici bir şekilde anlatılmayıp, yalnızca yüzeysel bir İslâm hukukuyla geçiştirilmesi yüzünden, içinden çıkılmaz bir hâl almıştır. Elbette, burada genelden bahsettiğimiz, bir kez daha altını çizmeliyiz. Çünkü hem ilim havzaları hem de üniversitelerde görevli bazı araştırmacı ve yazarların İslâmî bir yol üzere hareket edip, bu konuda oldukça güzel eserler bıraktıklarını inkâr edemeyiz.

Ne mutlu ki, 1979 İslâm İnkılabı ile özellikle İran'ın ilim havzaları ve üniversitelerinde bu konuda bahar rüzgârları esmeye başladı. İlk adımlar atılmasına rağmen araştırmacı ve yazarlar, İslâmî bakış açısından özellikle çocuk ve gençler hakkında birçok değerli esere imza attılar.

Özetlemek gerekirse, avam ya da entel, genel itibarı ile toplumumuzun bu yüzyılın son çeyreğinde ya da daha kapsamlı bakmak gerekirse genelde çocuk ve gençlere karşı bakış açıları hiç de olumlu ve müsbet olmamıştır. Maalesef, bazı din bilginleri başta olmak üzere, görünüşte mezhebi ve dinine bağlı, mütedeyyin olarak bilinen birçok insan da gençlere karşı önyargılı olmuş ve onları olumsuz şekilde eleştirmiştir. Bu kitlelerin, özellikle de yazar, vaiz, imam ve öğretmenlerin oklarına hedef olmadan kurtulup, övgü ile bahsedilen gençlerin sayısı ise toplum içerisinde oldukça azdır. İşin üzücü tarafı da; bazen Aşura gibi dinî tören ve cemaat namazı benzeri ibadet konularında boy gösteren çocuk ve gençlerin dahi riyakârlıkla oldukça kolay şekilde suçlanıp, gövde gösterisi yaptıkları şeklinde yorumlanmaktadır.

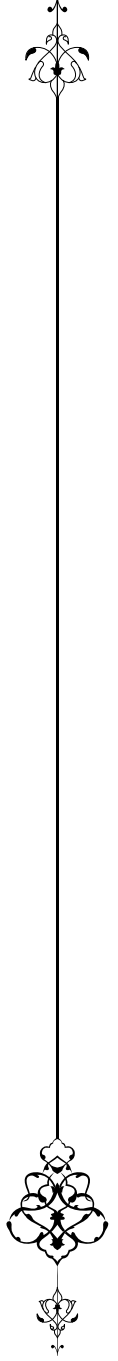
Hâl böyle olunca da, doğal olarak toplumun oldukça geniş bir kitlesini teşkil eden faal, enerji dolu ve güçlü kısmı, camiadan ister istemez kopar. Bu da İslâm toplumunun bölünüp, güç kaybetmesine sebep olur. Toplumun gençlere karşı ön yargılı olmaları ve onlara kendilerine ait bir hüvi-

yet¹³ vermemeleri fikri, ahlâki ve davranışsal olarak yozlaşmaya sebebiyet vermekte ve bunun da telafisi bir hayli güç zararlara yolaçmaktadır.

Kanımızca, olayların bu şekilde cereyan etmesi “Dinî öğretileri anlamadan oldukça uzak kalmamız” ve bunun tek çaresi ise “Dinî öğretileri hakkıyla bir kez daha gözden geçirip, tatbik etmemiz”de yatıyor.

Az sonra ileride işleyeceğimiz konu, çocuk ve gençleri daha iyi anlamamız hakkında bizlere oldukça yardımcı olabilecek İslâmî tutumu gösterecek, ama her şeyden önce “genç nedir?”, onu bilmemiz gerekmektedir.

¹³ Cümle içerisinde de anlaşılacağı üzere “Şahsa ait hüviyet verilmemesi” genel itibarıyla çocuk ve gençlere karşı ön yargılı olan toplumların, onları her zaman ikinci sınıf insanlar gibi görmeleri sebebiyle kullanılmıştır. Hâlbuki, bunun aksine, herkesin kendine ait olumlu ya da olumsuz bir kimliği mutlaka vardır.

İkinci Konu: **Genç Kimdir?**

Bilim adamları ve uzmanlar, “Genç kimdir?” ve “Gençlik, ömrün hangi evreleri ile sınırlıdır?” sorularına ortak bir cevap vermemişlerdir. Hatta bu belirsizlik uluslararası kanun ve yönetmeliklere de yansımıştır. Birleşmiş Milletler Teşkilatı, çocuk ve büyükleri mukayese edip, var olan toplumların milliyet ve kültür farklılıklarını da değerlendirerek gençlik yaş grubunu 15-24 olarak belirlemiştir.¹⁴ Şu durumda dikkat edilmelidir ki; “genç kimdir” sorusunun cevabı; toplumsal, kültürel, politik ve ekonomik değerler baz alındığında farklılık göstermekte ve gelişmekte olan ülkelerde ise bu yaş 24’ü de aşmaktadır.¹⁵ Öyleyse gençlik için yaş ve zaman kavramlarını söz konusu etmeden bir değerlendirme yapmak gerekirse; Aileye bağlı kalmaktan kurtuluş, sosyal açıdan yalnız tüketici sıfatından kurtulup, üretici olma hâli ve buna benzer konuları, ilerleyen bölümlerde mercek altına alacağız.

¹⁴ Angel, William David; The International Law of Youth Rights (Uluslararası Gençlik Hakları Yasası), s. 59. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından çocuk işgücü tanımında benimsenen yaş sınırı ise 15’tir. ILO’nun 138 sayılı sözleşmesine göre, 15-24 yaşları arasında çalışanlar “Genç İşçi” olarak kabul edilmekte. Türkiye’nin de imzaladığı Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin I. maddesinde, 18 yaşına kadar her insanın çocuk sayılması ifadesine yer verilmektedir. Bu ifade ile rüşt yaşını 18 olarak kabul eden Medeni Kanun’un ilgili maddesi uyum ve uygunluk içindedir. Avrupa Sosyal Şartnamesinin VII. maddesi I. bendinde çocukların çalışma yaşlarının en az 15 olması öngörülmüş. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) raporlarında 15-24 yaş grubu, genç nüfus olarak kabul edilmektedir. Kısaca, genç nüfus tanımına sosyolojik açıdan yaklaşımlar, 16-24 yaş grubunda yer alan kimselerin “Genç” olarak kabul edilebileceğini ortaya koymaktadır.

¹⁵ 90’lı Yıllarda Dünya Gençliğinin Durumu, s.12.

İslâm dininde Kur'ân dili olarak kabul görülen Arapça'da, çocuk ve gençlere dair birçok tabir ve eşanlamlı kelime bulunmaktadır. Bunların başında ise; "مراهق", (Murahik) "غلام", (Gulam) "فتى" (Feta) ve "شاب" (Şabb) gibi kelimeler gelmektedir.

Murahik; Ergenlik çağı belirtileri kendisinde görünen veya ergen olan kişi.

Gulam; Muharik'ten daha kapsamlı bir tabir olan "gulam", ergen olan kişiye denildiği gibi küçük çocuğa da denilmektedir.

"Dedi ki: "Rabbim, benim nasıl gulamım (çocuğum) olur? İhtiyarlık tam bir biçimde üstüme çökmüş, karım ise kısırdır!"¹⁶

Feta; bu kelime de ergenlik çağına erişip, onu geride bırakmış ve delikanlı olarak adlandırılan halk arasında ise bıyığı henüz bitmemiş gence denmektedir.¹⁷

"Şehirde bazı kadınlar şöyle konuştular: "Azîz'in karısı, genç uşağının nefsinden gönlünü eğlendirmek istemiş. Aşktan yüreğinin zarı delinmiş. Öyle anlıyoruz ki, kadın tam bir çılgınlığa düşmüş."¹⁸

Şabb; Bu kelime ise güç ve kuvvetin dorukta olduğu 30 ve 40'lı yaşları kendi bünyesinde barındığı gibi bunun aksini söyletecek hem rivayetlerde hem de Arap edebiyatında birçok örnek de görülmektedir. Örnek olarak İmam Cafer Sâdık'tan (a.s.) nakledilen bir rivayette;

"Bir erkeğin yaşı otuzu aştığında, artık ona orta yaşlı denir."¹⁹

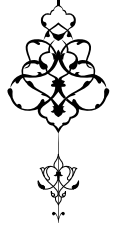
Kısaca en iyisi gençlik evresini yaşıyla değil de, kendine özgü özelliklere göre tanımak daha yeğdir. Zaten şahsın fizyolojik ve psikolojik özellikleri ele alınıp irdelendiğinde ömrünün hangi devresinde olduğu oldukça açık bir şekilde görülecektir. Aynen, Yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in insan hayatını şu üç önemli dönemle yani çocukluk, gençlik ve yaşlılıkla özetlediği gibi;

¹⁶ Al-i İmran/40.

¹⁷ Meclisî, Muhammed Bâkır; Bihâru'l-Envâr, C.60, s.351.

¹⁸ Yusuf/30.

¹⁹ Meclisî, Muhammed Bâkır; Bihâru'l-Envâr, C.75, s.245.

“Allah’tır ki sizi zayıflıktan yarattı. Sonra zayıflığın ardından (size) bir kuvvet verdi. Sonra kuvvetin ardından da zayıflık ve ihtiyarlık verdi. Allah, dilediğini yaratır, O, bilendir, gücü yetendir.”²⁰

İslâm literatüründe de gençliği iki şekilde inceleme imkânımız vardır; bunlardan ilki, ikincisine nazaran daha seri ve kısa bir dille gençlik devresinin önemi ve ona sahip olmanın değeri hakkındayken ikinci kısım ise; gençliği cismî, ruhî ve yaratılış konumuna göre değerlendiren ve bir şekilde oldukça önemli nasihatlerin yer aldığı rivayetler grubudur. Bu iki kısım rivayetler, bizlerin İslâmî açıdan gençliği tanımamızda oldukça yardım edeceklerdir.

İslâmî metinler üzerinde yapılan araştırmalar, gençlik döneminin, insan hayatına ait diğer evrelerle, hatta mukayese edilemeyecek derecede önem ve farklılık arz ettiğini göstermektedir. Hatta öte yandan dinî dokümanlar içerisinde insanın bu paha biçilmez dönemine dair değişik açılardan çeşitli boyutlardan oldukça fazla rivayetle söz konusu edilmiş, bu dönem öylesine üzerine basa basa anlatılmış ve değerlendirilmiştir ki; insan hayatının diğer dönemleri neredeyse gölgesinde kalmıştır. Sonuç itibarıyla, bizim İslâmî kaynaklarda yer alan rivayetler bu döneme nasıl önem vermemiz ve ne şekilde değerlendirmemiz gerektiğini öğretmektedir.

1. Allah’ın En Güzel Yaratığı Eseri, Gençlik

Maddî âleme dair yaratılmış ve vücuda gelmiş tüm varlıklar, Hakîm (Hikmet sahibi) ve Alîm (Herşeyi bilen) olan Allah’ın birer eseridir. Bu varlıkların her birinde diğerlerinden farklı ince ve zarif özellikler olması akıl sahiplerinin hayranlık içerisinde bu varlıkları izlemesine ve derin bir tefekküre dalmalarına neden olmaktadır. Bu yol aslında onların yaratıcısı olan hikmet ve bilgi sahibi Allah’ı tanıma yollarından yalnızca birisidir. Varlık âlemindeki en küçük canlının bile oldukça karışık bir sisteme sahip olması ve bu denli küçük varlıkların böylesine mükemmel donatılmış olması ister istemez düşünen insanı şaşkına çevirmektedir. Bunun yanı sıra, O’nun kendisi güzel olduğu için varlık âlemine dair ne varsa hepsi güzeldir ve bu insanın ruhuna yeniden hayat vermektedir. Çünkü var

²⁰ Rum/54.

olan mevcudata bakıldığında ruha aykırı bir şeyin olmadığı ve ne varsa hepsinin insana hoş geldiğini görmekteyiz. Ehl-i Beyt kaynaklı bazı rivayetlere baktığımızda Allah'ın yarattığı en güzel varlığı “Genç Evlat” olarak görmekte ve en acı olayı da onun yitirilmesi ve hayatını kaybetmesi olarak okumaktayız. İbn-i Ebi Leyla, İmam Cafer-i Sâdık'a (a.s.) şöyle sormuştu; Allah'ın en çok sevdiği ve hoşlandığı varlık nedir? İmam da bunun üzerine; “Genç evlattır” cevabını verince İbn-i Ebi Leyla: “Peki, en acı olanı nedir?” diye sordu ve İmam da ona; “O genç evladı yitirmektedir” diye buyurdu.²¹

Belki buna güzel ve gönle yakın denmesinin bir başka nedeni de anne-babanın ellerinde bulunan o güzel, güçlü ve diri genç evladı, kendilerinin acizlik ve düşkünlük günlerinde ellerinden tutması ümidi olabilir. Zaten bu yüzden anne-baba evlatlarına karşı oldukça derin bir mahabbete sahiptirler. Genç evlat sahibi olmak ana ve baba için dünyanın en güzel şeyidir. Aynı şekilde, o genç evladı kaybetmek de ana ve baba için dünyanın en acı şeyidir.

2. Bilinmeyen Değer, Gençlik

İslâm kaynaklarında, gençlik yıllarının değerini anlatan birçok rivayetin yanı sıra, o dönemin kıymetinin iyi bilinmesi ve bir ganimet olarak değerlendirilmesi yönünde de oldukça fazla tavsiye ve nasihate sahibiz. Elbette tüm bunların yanı sıra gençlik yıllarının insanlar tarafından derk edilemediğine (fark edilmediğine) dair birçok rivayet de mevcuttur. Emiru'l Mü'minin Ali (a.s.) buyurur ki;

“İki şeyin elden gitmeden değerini anlamak zordur; biri sağlık bir diğeri de gençliktir.”²²

Bu rivayet oldukça sarîh bir şekilde gençlik döneminin değerine vurgu yapmaktadır. Bir şeyin değerli olması hiç şüphesiz kendisiyle alakalıdır ve gençlik, bizatihi değerlidir ama hayatın diğer evreleriyle, yani çocukluk ve yaşlılık gibi dönemleriyle kıyaslandığında zaten bu değerini bir kez daha gözler önüne sermektedir. Bu konuyu ilerleyen bölümlerde daha

²¹ Sadük, Muhammed b. Ali; Men La Yahzeru'l-Fakîh, C.1, s.188.

²² Amedi, Abdulvahid; Gurer ul Hikem, C. 4, s. 183, Hadis No 5764.

detaylı bir şekilde ele alacağız. Elbette özetlemek gerekirse şunu söyleyebiliriz: Beden dinçliği, ruh sadeliği, düşünme yetisi olarak gençlik dönemi, en uygun ve en verimli evredir.

Öte yandan İmam Ali'nin (a.s.) bu sözlerinden gençliğin “*kadri bilinmeyen bir değer*” olduğunu anlamaktayız. Başka bir tabirle, değer ve faziletler iki kısımdır; birincisi tanınmış ve bilinen değerler bir diğeri de bilinmeyen değerlerdir ki gençlik; işte bu sınıfta kendine yer bulur. Elbette bu değeri bir türlü bilinmeyen dönem, gençler için geçerlidir: çünkü hayatın bu evresini geride bırakmış olgun ve yaşlı insanlar, gençliğin değerini ve aslında nasıl da kıymetli bir sermaye olduğunu artık çok iyi bilmektedirler. Bu konuda eğitimcilere oldukça zor bir görev düşmekte ve gençlere bu dönemin kıymetini bilmeleri konusunda telakkide bulunmaları icap etmektedir. Çünkü bu evre, gizli ve değeri bilinmeden kaldığı müddetçe hiçbir genç tarafından değerlendirilemeyecek, beyhude bir şekilde geçip gidecek veya gerçek mânasıyla yaşanamayacaktır. Şüphesiz gençler, başıboş bırakılır ve bu paha biçilmez dönem hakkında aydınlatılmazsa, bu geri dönüşü olmayan fırsat elden kaçtıktan sonra nasıl bir hazineyi yitirdiklerinin farkına varacaklardır.

3. Gençlik Çağını Ganimet Bilmek

İslâm kaynaklarında gençlik döneminin değerinin bilinmesi, bu bir daha ele geçmez fırsatın iyi değerlendirilmesi ve ömrün bu merhalesinin ganimet sayılması hakkında bir hayli tavsiye ve öğretiler göze çarpmaktadır. Gâh bu tavsiyeler, İslâm büyükleri tarafından seçkin ashâbı (sohbet arkadaşları ve sahiplenilenleri) için yol gösterici, öğüt verici bir kalıp içerisinde dile getirilmiş gâh da toplumun bütününe hitap edilmiştir. Her iki durumda da mukaddes İslâm dini, insan ömrünün her devresinin sağlıklı ve doğru kullanılması yönünde oldukça ısrar eder ve boşa geçen her anı hiçbir surette caiz görmez. Ama gençlik evresi üzerinde daha bir farklı durur ve insanın o en verimli, en değerli döneminde ulaşabileceği mânevî güçler ve beceriler konusunda tavsiyelerde bulunduğu gibi, düşebileceği hata ve zahmetler hakkında da uyarıda bulunmayı ihmal etmez. Başka bir deyişle, gençlik evresi, çok önemli olduğu gibi, bir o kadar da tehlikelidir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in de değindiği gibi gençlik çağının

en belirgin özelliği güç ve kuvvettir. Bunun hangi yönde kullanılacağı önemlidir. İyiye mi, yoksa kötüye mi? İşte bu insanın yapıcı ya da yıkıcı olması anlamını taşımaktadır. Bu kudret ancak ve ancak insanın gençlik çağında zirveye ulaşmakta ve o dönemde bunu nasıl kullanacağı önem arz etmektedir. Zaten Allah'ın Resülü (s.a.a.) ve Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s.) gençlik hakkında ashabına bulunduğu tavsiye ve uyarılar da bu yöndedir. Değerli İslâm Peygamberi Muhammed Mustafa (s.a.a.), vefalı dostu Ebuzer-i Giffari'ye şöyle hitap etmektedir;

“Ey Ebuzer! Şu beş şeyi diğer beş şey gelmeden önce ganimet bil; Gençliğini yaşlılıktan önce, sağlığını hastalığından önce, zenginliğini fakirlikten önce, boş vaktini meşguliyetinden önce ve hayatını ölümden önce”²³

Buna benzer başka rivayetler de İmamlar'dan (a.s.) bizlere ulaşmıştır. Meselâ Hz. Ali (a.s.) buyurur ki;

“Gençliğini yaşanmadan önce, sıhhatini de hastalanmadan önce bul!”²⁴

Öte yandan İmam Musa Kâzım (a.s.) da Allah kelamı olan Kur'an-ı Kerim'de geçen “Allah'ın sana verdikleri içinde âhiret yurdunu ara, dünyadan da nasibini unutma.” ayetinin tefsirinde şöyle buyurmakta;

“Unutma! Sağlığını, gücünü, fırsatlarını, gençliği, mutluluğunu ahiret için kullan.”²⁵

4. Gençlik Döneminden Faydalanmak, Peygamberin (s.a.a.) Duası

Birisi hakkında “Dua etmek” genel itibariyle birisinin yapmış olduğu iş ve eylemlerin cevabı niteliğindedir ve Arapça'da bu kavram bedduayı da içerisine almaktadır. Ama örfi olarak dua etmek, yapılacak hayırlı ve makbul işler için kullanılmaktadır. Rivayetlerde duanın edebi hakkında göze bir hayli fazla çarpan konu ise; kendine ve diğerlerine beraberce dua etmektir. Dinî kaynaklarımızda duanın nasıl edileceğine dair oldukça değerli ipuçları verilmekte ve Masum Önderler'in (a.s.) bazı sahabeleri hakkında dua ederken yüce Allah'tan onların gençlik dönemlerinden yeterince

²³ Meclisî, Muhammed Bâkır; Bihâru'l-Envâr, C. 77, s.77, 3. Rivayet.

²⁴ Amedî, Abdulvahid; Gurer ul Hikem, C. 1, s. 340.

²⁵ Hekimî, Muhammed Rıza; El-Hayat, C. 3, s.366.

faydalanmaları ve bu nimetten nasipsiz kalmamaları için istekte bulunduğunu görmekteyiz. Buna örnek olarak da, Peygamber Efendimize (s.a.a.) su getiren genç sahabesi Amr bin Huzaî için ettiği; “Allah’ım! Onun gençliğinden yararlanmasını sağla”²⁶ diye dua etmesidir. Allah’ın Resulü’nün (s.a.a.) bu hayır duası nedeniyle Amr, seksen yaşına gelmesine rağmen hâlâ gençlik enerjisi ve diriliğini kaybetmemişti. Amr bin Huzaî, Peygamber Efendimizden (s.a.a.) sonra da ilk imamızın da en yakın sahabelerinden birisi olmuş, ama maalesef Muaviye bin Ebi Süfyan’ın muhafızları tarafından başı kesilerek şehit edilmiş ve bir sini içerisinde Muaviye’ye sunulmuştur.

Hiç şüphesiz insan; gençlik döneminde birçok kabiliyet, imkân ve güce sahiptir. Zaten bunun bilincinde olan Hz. Nebi de (s.a.a.) Amr için böylesine güzel bir dua ediyor. Bunun mukabilinde ise gençliğin güzellik ve çekicilik gibi değerlerini bilememe durumundaki insanlar için hiç de hoş olmayan olaylar vuku bulmaktadır. İslâm Peygamberi (s.a.a.) şöyle buyurmaktadır:

“Kim, Allah’ın dininden yeterince pay almayı başaramadıysa,, Allah onu üç şeye giriftar eder; ya onun genç yaşta canını alır ya onu bir sultanın uşağı yapar ya da onu bir köyde yaşamaya mecbur kılar”²⁷

5. Dindar Genç, Allah’ın İftihar ve Kıvanç Kaynağıdır

Allah’a ibadetle meşgul olan bunca insan arasından Allah Teâlâ, meleklerine ibadet eden genci göstererek onunla iftihar ettiğini söylüyor. Bu yalnızca bizlere ibadetin önemini göstermekle kalmıyor, belki de bu gençlik çağında ibadet etmenin ne denli önemli olduğunu bizlere anlatıyor. Bu nedenle, gençlik yıllarını ibadete vermiş bir genç ile ihtiyarlık dönemini ibadete vermiş yaşlı birisi asla eşit görülmemektedir. Hatta bu mesele o kadar mühimdir ki, rivayetlerde dahi yer bulmuş ve gençken ibadet ehli olan ile ihtiyar hâlinde bu işe gönül veren arasında oldukça büyük dereceler konmuştur. Bir rivayette bu olay peygamberlerin avam

²⁶ Kummî, Abbas; Sefinetu’l-Bihar, C. 2, s. 260.

²⁷ Köylerde genel itibarıyla ilmi ve kültürel imkânların olmaması, refah seviyesinin daha düşük olması vb. sebepler nedeniyle Allah’ın Resulü (s.a.a.), köyde yaşamaya karar kılınmış genci mahrum kalmış olarak görmektedir.

halka üstünlüğü ne ise, bu da odur şeklinde yorum bulmuştur. Allah'ın Resulü (s.a.a.) şöyle buyurur:

“Henüz gençliğinin ilk evresinde Allah'a ibadet etmeye koyulmuş bir genç ile ilerlemiş yaşıyla beraber Allah'a yönelen yaşlı kimse arasındaki fark, peygamberlerin diğer insanlara üstünlüğü gibidir.”²⁸

6. Gençlik, Sorumluluk ve Görev Döneminin Başlamasıdır

İslâmî kaynaklardan elde edilen bilgi doğrultusunda şunu söylemek pek de yersiz olmayacaktır; gençlik çağına adım atmakla, insanın sorumluluk ve mesuliyetleri de başlamaktadır. Elbette bundan, yani ergenlik çağından önceki yıllarda da bazı fakihlere göre İlahî emirlerin uygulanması gerektiği yönünde fetvalar göze çarpmış ama bu ödevlerin yerine getirilmediği durumlarda da hiçbir cezaya uğramayacağı dile getirilmiştir. Aslına bakılacak olunursa bu konu, gençlik çağında ciddiyet kazanmakta ve her türlü İlahî buyruğun sorumluluğu altına girmektedir. Artık Yüce Allah onu, salahiyet sahibi olarak görmekte ve kendi sözlerine muhatap almaktadır. Zaten, bu yüzden İlahî boyutta ondan “Mükellef” olarak bahsedilir. Aslında insan ömrünün en büyük dinî olayı bu yaşlarda vuku bulmakta ve bu kutlu, iftihar dolu elbiseyi kendi teninde görmeye başlamaktadır.²⁹ İşte bu yüzden bu konuya ağırlık vermekte önem vardır.

Seyyid ibn-i Tavus bu konuda oğluna şöyle yazmaktadır:

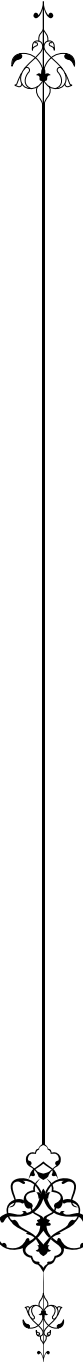
“Evladım, Muhammed! Yüce Yaradan seni akıl nimetiyle mükâfatlandırıp, kendi makam-ı âliyesinde seni muhatabı olarak kabul gördüğünde bu anı mutlaka not al ve kendin için en değerli bayram olarak bil. Bu yıldönümünü kutla, Allah Teâlâ'yı da sana verdiği bu akıl nimeti için çokça şükret.”³⁰

Gencin ödev ve sorumluluk alma çağına gelmesi, onun ruhî, psikolojik, akli ve cismî olarak ömrünün diğer evrelerinden daha üstün

²⁸ Mutteky El-Hindî, Ali bin Hisameddin; Kenz ul A'mal, C. 15, s. 776.

²⁹ Yani, İslâmî inanç gereği şahsın sünnet olması, Hacc ve Atebat-ı Aliye'ye gitmesi, e - lenmesi vb. unsurlar, “Mükellef” olduğu kadar, onun hayatında bu denli etkin bir dinî olay olarak görülmemektedir.

³⁰ İbn-i Tavus; Keşfu'l-Muhacce, s. 142, Muhammed Reyşehrî'nin aktarımıyla, Ceşn-i Teklif, s. 16.

ve önemlidir. Bir rivayette de bu ruhî ve cismî değişikliğe şu şekilde değinilmektedir. Hz. Ali (a.s.) şöyle buyurur:

“Çocuklarda artık akıl yetisi kendini göstermeye başladığında namaz, bedene güç-kuvvet geldiğinde oruç ve cünüp olduklarında ise kurallar ve sınırlar ona vacip olur.”³¹

7. Kıyamet Gününde Gençlik Hakkında Hesaba Çekilme

Kıyamet gününde insana, ömrünü ve özellikle de gençliğini nerede harcadığı sorulacaktır. Bu konu hakkında bazı rivayetlerde iki şekilde soru sorulacağı görülmektedir; öncelikle insana maddî âlemde ömrünü nasıl harcadığı ve sonrasında ise gençliğini nasıl geçirdiği ve ne iş ile tükettiği sorulacaktır. Allah'ın Resulü (s.a.a.) buyuruyor;

“Kul, Kıyamet Günü henüz adım atamadan ona ömrünü nerede hiç ettiği ve gençliğini ne için harcadığı sorulacaktır.”³²

İmam Sâdık (a.s.) da şöyle buyurmaktadır:

“Lokman'ın (a.s.) oğluna tavsiyelerinden bir kısmı da şöyleydi; Ey Oğul! Ruz-i Mahşer'de sana dört şey hakkında soru soracaklar: Gençliğini nerede harcadığını, ömrünü nerede geçirdiğini, malını hangi yoldan elde ettiğin ve nerelerde harcadığını?”³³

Dikkat edilecek olunursa bu rivayetlerden gençlik çağı hakkında şöyle önemli bir sonuç ortaya çıkmaktadır. O da; İnsanın gençliğini nerede harcadığı ile ömrünü nerede kullandığı sorularının aynı cümleler içerisinde geçmesi ve gençliğin, ömrün belli bir dönemi olmasına rağmen en az onun kadar değerli sayılması.

8. Gençliğin Çehresindeki İyiler ve İyilikler

İslâm kültür ve öğretilerinde yer alan konular içerisinde gençliğin değer ve önemini bizlere açıkça anlatan şeylerin başında “Güzel-İyi” ve “Gençlik” öğelerinin her zaman birbiri ile ilintili olarak önümüze çıkması

³¹ Meclisî, Muhammed Bâkır, Bihâru'l-Envâr, C. 88, s.132.

³² Tarihu'l-Yâkubî, C. 2, s. 90.

³³ Kuleynî, Muhammed b. Yâkub b. İshak, El-Kâfi, C. 2, s. 135.

gelmektedir. İyiler, genç yüzlüdürler ve kıyamet gününde de yapılan iyilikler hoş sima gençler olarak ortaya çıkacaklardır. Belki bu benzetme, gençliğin insanlar için çekici ve gönle yakın olmasından kaynaklanmaktadır ama bize göre, yalnızca bu çekicilikle yetinmek yersiz ve yetersizdir. Çünkü gençliğin güzelliğinden başka özdeki temiz yaratılışı, nifak ve ikiyüzlülükten beri kalışı, zorlukları kolayca aşması ve her zaman kolayca mutlu olabilmesi, onun güzelliğindedir. İşte, bu yüzdendir ki; Ruz-i kıyamette iyiler, genç yüzlüler olarak ortaya çıkacak ve iyilikler de genç ve güzel bir insan gibi şekle bürünecektir. Rivayetlerde şöyle geçmektedir:

“Hasan ve Hüseyin Cennet gençlerinin efendileridir.”³⁴

“Mehdi (a.f) genç bir insan şeklinde zuhur edecek³⁵ ve onun tüm yardımcıları gençlerden olacaktır.”³⁶

“Kıyamet Günü Kur’ân, aynı genç bir insan gibi görünecektir.”³⁷

“Cenneteki herkes genç olacaktır.”³⁸

Ya da Vakıa suresi XVII. ayet-i kerimede yer alan “Çevrelerinde, ebedî yaşamağa erdirilmiş gençler dolaşır” ile dünya hayatında yapılan iyilik ve güzelliklerin bu şekilde gençler şeklinde hizmet sunacakları anlatılmaktadır.

9. Güzel Ahlâklı Gençler Toplumun Gizli Hazinesidir

Bundan yaklaşık 30-40 yıl öncesine kadar tüm toplumlarda, Devlet Planlama Teşkilatı ve diğer hükümet birimlerinde kaynaklar insan dışı ve tamamen maddîydi ama günümüze bakıldığında bu kaynaklar yerini insan endeksli kaynaklara vermiş durumdadır. Elbette bu henüz istenilen seviyeye ulaşmamış ve hakkıyla eda edilememiştir ama yakın zamanda hak ettiği yeri bulacaktır. Bu arada yarınlara bir yönetici ve bir idarecisi olarak gençlere gerekli önemin verilmesi, her toplumun ve bugünün orta yaş ve üstü yönetici ve idarecilerini de oldukça ilgilendirmektedir. İşte bu

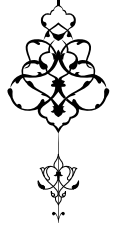
³⁴ Sadük, Muhammed bin Ali; Men Lâ Yahzuru'l-Fakîh, C. 4, s. 420, Rivayet 5920.

³⁵ Meclisî, Muhammed Bâkır; Bihâru'l-Envâr, C. 52, s. 287.

³⁶ a.g.e., C. 52, S. 344.

³⁷ Kuleynî, Muhammed b. Yâkub b. İshak; El-Kâfî, C. 3, s. 603.

³⁸ Meclisî, Muhammed Bâkır; Bihâru'l-Envâr, C. 42, s. 292.

yüzdendir ki; gençlerin geleceği için oldukça hassas ve yerinde hesaplamalar yapılmalı ve toplumun dirliği ve birliği için çabalanmalıdır.

İslâm kaynaklarında şu noktalara oldukça önem verilmiştir, birincisi; hiçbir kaynak ve sermaye insan gücüyle denk değildir ve ikincisi de; insan gücü de yalnızca fiziksel güç ile sınırlı değil ve hatta bu güç belki de insanın elinde tuttuğu en küçük güçlerden biridir. Gençler ve gençlik çağı, dinî metinlerde en değerli ve tarifi olmayan membaa ve kaynak olarak adlandırılmakta ve bu şekilde onlar üzerinde iyi planlar yapıldığı takdirde toplumun bekası için sağlam bir sigorta olarak görülür. Gençler, bir toplumun en değerli hazineleri olarak kabul görülmekte ve bu gençlere öngörülen şekilde eğitim verildiği takdirde toplumun üzerine saadet ve mutluluk kapıları açılacaktır. Allah korusun bu konu önemsenmeyip, gerektiği kadar itibar görmezse gençlik hem toplum kültüründen hem de İslâmî değerlerden uzak düşecek ve ister istemez toplum, bu bedbahtlıktan nasibini alacaktır. Bir rivayette İmam Cafer-i Sâdık'ın (a.s.) nezdinde gençliğin önemi şu sözlerle ortaya konmaktadır;

“Şüphesiz iyi ahlaklı bir genç her güzelliğin anahtarı ve her kötülüğün kilidi ve kötü huylu bir genç de her iyiliğin kilidi ve her kötülüğün de anahtarıdır.”³⁹

Merhum Meclisî, Ehl-i Beyt büyüklerinin rivayetlerini içeren o değerli kitabı Bihârü'l-Envâr'da konumuzla ilgili güzel bir hikâye anlatmaktadır:

“Hz. İsa (a.s.) havarileri ile birlikte seyahat etmekte ve bir şehirden geçmektedirler. Derken o şehrin yakınlarında bir define bulurlar. Havariler, İsa Mesih'ten (a.s.) parçalanıp dağılmış bu defineyi kaybolmasın diye toplamak için izin isterler. Hazret şöyle buyurdu;

Ben şehre girip, tanıdığım bir hazine peşine düşeceğim ve siz de bu hazinenin başından ayrılmayın.

Mesih (a.s.), şehre girer ve içerisinde yaşlı bir kadının bulunduğu bir yıkıntının içine girer. İhtiyar kadından gece burada konaklamak için izin ister ve ona şöyle sorar;

³⁹ Meclisî, Muhammed Bâkır; Bihârü'l-Envâr, C. 78, s. 446.

Sizin kimseniz yok mudur? İhtiyar cevap verir;

Olmaz mı? Bir oğlum var. Gündüzleri çöllerde diken toplayarak geçimimizi sağlıyor.

Gecenin ilerleyen saatlerinde yaşlı kadının genç oğlu evine gelir ve anası ona;

Ey Oğul! Tahminimce bu gece oldukça değerli bir misafirimiz var ve bu fırsatı sakın kaçıрма, git ve onun huzurundan yararlan. der.

Genç, İsa Mesih'in (a.s.) yanına gelir ve birbirleri ile sohbet etmeye başlarlar. Hazret (a.s.), gence nasıl yaşadığını, gelirini nasıl elde ettiği hakkında sorular sorar ve genç de bunlara cevap verir. Hz. İsa (a.s.), gencin oldukça zeki ve hayat dolu olduğunu anlar ama bir küçük sorunun da var olduğunu sezer. Ona şöyle buyuruyor:

Genç! Ben, seni perişan eden bir şeyin sürekli seni düşündürdüğünü hissediyorum. Eğer bir derdin varsa bana söyle. Belki o derdin devası benim yanında olabilir.

Evet, yalnızca Allah'ın tedavi edebileceği bir derdim var benim.

O derdini bana söyle, belki Allah Teâlâ onu senden giderecek bir şeyi bana ilham eder.

Bir gün çölde diken topladıktan sonra onları satmak için şehre götürüyordum. Derken padişahın kızının bulunduğu sarayın yanından geçtim ve tam bu esnada gözüm şahın kızına ilişti. Ona öyle âşık oldum ki, bana ölümden başka bir çarenin olmadığını anladım.

Padişahın kızına âşık olan genç, içerisinde bulunduğu bu ekonomik durum ve toplum içerisindeki yeri itibarıyla bu evliliği olağandışı görmektedir. Allah'ın Resulü (a.s.) ona şöyle buyurdu;

Eğer istersen senin evliliğin için gerekli maddî desteği sağlayabilirim...

Bunun üzerine genç, ihtiyar anasının da fikrini almak ister ve Hz. İsa ile arasında geçen diyalogu ona anlatır. İhtiyar kadın oğluna;

Oğlum! Bu şahısın, üzerinde duramayacağı bir sözü sana vadedeceğini zannetmiyorum. Onu dinle ve her ne dilerse itaat et.

Hazret (a.s.), vermiş olduğu teklifi kabul eden gence bir kez daha buyurur:

Öyleyse yarın sabah padişahın yanına git ve kızına talip olduğunu dile getir ve senden ne isterse kabul et ve gel benden al.

Ertesi günün sabahı genç, padişahın sarayına gider. Padişahın muhafız ve yakınlarına onun kızı ile evlenmek istediğini ve bundan dolayı da buraya geldiğini söyler. Padişahın yakınları diken satan gencin bu sözlerini duyunca gülmekten yerlere yatarlar. Padişahın yakın çevresi onunla eğlenmeleri için genci padişahın yanına götürdüler. Genç padişahın yanına geldiğinde, onun kızıyla evlenmek istediğini söyler. Padişah da alaylı bir şekilde şöyle der:

Ben kızımı, hiçbir padişahın hazinesinde bulunmayan falan miktarda yakut ve mücevheri bana getirdiğin takdirde ancak sana veririm.

Genç, Hz. İsa'nın (a.s.) yanına gelir ve başından geçenleri o Hazrete (a.s.) bir bir anlatır. İsa Mesih (a.s.) genci yanına alarak içerisi çakıl taşlarıyla dolu bir yıkıntının yanına gelirler. Allah'ın Resulü (a.s.) bu taşların mücevhere dönmeleri için Allah'a dua eder ve bunun ardından taşlar değerli mücevherlere dönüşür. Genç, padişahın istediği miktarda değerli taşları alır ve ona götürür. Padişah, bu sahne karşısında neye uğradığını şaşırır ve bir o kadar daha mücevher getirmesini ister. Bunun üzerine genç tekrar Hz. İsa'nın yanına gelir ve aynı olay bir kez tekrar olur. Padişah, en sonunda pes eder ve bu olayın aslını esasını öğrenmek için gence neler olup bittiğini anlatmasını ister. Genç de nasıl âşık olduğunu ve kendilerine gelen o aziz misafiri anlatmaya başlar. Padişah, misafirin Hz. İsa (a.s.) olduğunu anlar ve gence o misafirini çağırmasını söyler ve;

Gelsin ve sen ile kızım arasında nikâh akdini icra etsin. der.

Hz. İsa (a.s.) padişahın sarayına vardığında, nikâh merasimi düzenlenir. Padişah diken satan gence güzel bir elbise giyindirir ve kızını onunla birlikte odalarına yollar. Sabah olunca padişah, damadını huzuruna çağırarak onunla konuşmaya başlar. Gençle konuşurken onun aslında ne

kadar akıllı, zeki, anlayışlı ve kendine layık biri olduğunu fark eder. Padişahın kızdan başka bir çocuğu olmadığından, o genci kendisine veliaht tayin eder, ama padişah da bu nikâh töreninden üç-dört gün sonra dünyadan göçer. Artık hükümetin tüm yetki ve mülkü genç damada kalmıştır. İsa Mesih (a.s.) vedalaşmak için genç padişahın yanına gelir ama genç dayanamaz ona sorar;

Ey Hikmet sahibi insan! Sana bir sorum olacak. Eğer soruma cevap vermezsen, senin sayende ulaştığım bu mevki ve elde ettiğim tüm bu servet, artık bana ıstırap verecektir. Hz. İsa (a.s.);

Sor. der. Genç arz eder;

Dün gece aklıma şöyle bir soru takıldı: Siz beni İki gün içerisinde o fakirlik batağından bu yüce dereceye ulaştırdınız. Peki, öyleyse elinizde olan bu doğaüstü güçleri niçin kendiniz için kullanmıyor ve bu şekilde bir yaşamı seçiyorsunuz? Hazret buyurur:

Allah'ı bilip, tanyan ve O'nun sonsuz nimetlerine mazhar olan birisi neden bu geçici dünyanın nimetlerine gönül bağlasın ki? Allah'a yakın olmak en büyük ruhî lezzettir ve o haz tahtla, taçla ve saltanatla kıyas dahi edilemez. Genç;

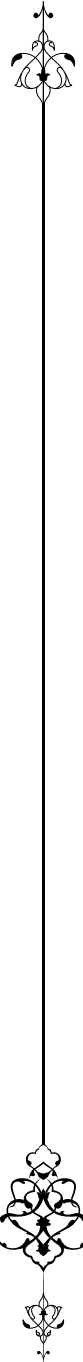
Bir sorum daha olacak. Peki, neden böylesine değerli bir şeyi kendiniz için seçmişken, bana böylesine aşağılık bir mevki uygun gördünüz? İsa Mesih (a.s.) şöyle buyurdu;

Senin akıl ve algı yetini ölçmek istedim ve öte yandan eğer bu tahtı bırakıp, daha değerli şeylere yönelirsen, senin hayatın diğer insanlar için örnek teşkil edecekti.

Genç o anda padişahlık tahtından inerek, daha önceki hayatında giyindiği elbiselerini üzerine giyip, o Hazret (a.s.) ile şehirden ayrıldılar. Havarilerinin yanına geldiklerinde Hz. İsa (a.s.) onlara;

İşte bu, şehirde olduğunu tahmin ettiğim gerçek hazineydi ki onu buldum ve geldim.⁴⁰

⁴⁰ Meclisî, Muhammed Bâkır; Bihâru'l-Envâr, C. 14, s. 280.

Evet, görüldüğü üzere gençler öyle değerli gerçek hazinelerdir ki, doğru ve yerinde eğitilirse her toplumu ihya ederler ve bu paha biçilmez sermaye, hiçbir şeyle kıyas dahi edilemez.⁴¹

10. Genç, İlâhî Rahmet ve Lütfun Kapsamındadır

Ergenlik döneminin başlaması ve gençliğe ilk adımın atılmasıyla insanın sorumluluk dönemi başlamış olur ve bu evreden sonra yaptığı tüm eylemleri kıyamet gününde karşısına cevaplaması gereken sorular olarak karşısına çıkar. Ama şunu da bilmek gerekir; Yüce Allah'ın rahmet ve lütfu gençler üzerinde o denli fazladır ki; o dönemde işledikleri birçok günah ve hata, görmezlikten gelinmekte⁴² ve İmam Cafer-i Sâdık da (a.s.) bunu Allah'ın gençler için öngördüğü en büyük lütuf olarak görmektedir:

“Muhammed bin Süleyman babasından şöyle naklediyor: İmam Sâdık'ın (a.s.) huzurundaydım ve o sırada Ebu Basir nefes nefese içeri girdi. Bir köşeye oturup, soluklandıktan sonra İmam (a.s.) ona şöyle buyurdular:

Böylesine nefes nefese kalmandaki sebep nedir? Ebu Basir:

Ey Allah'ın Resulü'nün oğlu! Yaşım oldukça ilerledi, kemiklerim iyiden iyiye zayıfladı ve ölümüm yaklaştı. Tüm bunlar olurken ben, ahirette başıma neyin geleceğinden ve beni neyin beklediğinden habersizim. İmam (a.s.) babama döndü ve buyurdu:

Ey Eba Muhammed! Sen de mi böyle demektesin!?

Kurban olduğum! Neden demeyeyim ki?

Ey Eba Muhammed! Bilmez misin Yüce Allah sizin gençlerinize lütufta bulunup, ihtiyarlarınızdan da haya eder!?

Nasıl yani?

Allah, sizin gençlerinize gençliklerinin yüzü suyu hürmetine azap etmez ve yaşlılarınızı da bu hâlde olduklarından ötürü sorguya çekmez.⁴³

⁴¹ Modern Farsça'da “*Hazine*” manasına gelen “*گنج*-*Genc*” kelimesi, Türkçe'de “*Genç*” olarak kullanılan ve konumuzun mihreri olan kelimenin özüdür. “*Genç*” demek aslında Hazinesidir ve İsa Mesih'in de peşinde gittiği hazine aslında bu gençtir. (Mütercimnin notu)

⁴² Kuleynî, Muhammed b. Yâkub b. İshak; El-Kâfi, C. 8, s. 33, Rivayet 6.

⁴³ Kuleynî, Muhammed b. Yâkub b. İshak; El-Kâfi, C. 8, s. 34.

Elbette bu rivayetin Ehl-i Beyt mektebini kabullenip, gönül vermiş gençler için geçerli olduğunu söylemek gerekir. Öte yandan bu rivayet içerisinde geçen bir diğer eğitici konuya da vurgu yapmak gerekmektedir. İmam (a.s.) bu rivayette birbirinden her ne kadar farklı da olsa birbirlerine oldukça yakın iki tutumu dile getirmektedir. Birincisi gençlere nasıl davranılacağına dair olan yaklaşım ve bir diğeri de ihtiyarlara olan bakış açısı. Bu rivayete göre yaşlılara karşı edep ve hayâli olmak ve onların bu zaaf dönemlerini hatırlatacak eylemlerden beri durmak gerekmekte ve gençlerle olan münasebetlerde ise onlara tüm olanakları sunmak ve saygı duymak, ayrıca onların şahsiyet kazanmaları adına çaba harcamak gerekmektedir. “مراهق”, (Murahik) “غلام”, (Gulam) “فتى” (Feta) ve “شاب” (Şabb) gibi konuyla alâkalı kelimelerin geçtiği hadis ve rivayetler kitabımızın ilerleyen bölümlerinde incelenecek ve gençlik hakkında İslâm'ın nazarı değerlendirilecektir. Tüm bunlar bir yana, Gençlerin ve gençlik çağının değerini ortaya koyan asıl unsur, İslâm dininin bu döneme olan özel bakış açısı ve onların eğitimi için çizdiği yollardır.

